

Νέο Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας
Σχεδιασμός θεματικής ενότητας Β΄ Γυμνασίου
«Ανθρώπινες σχέσεις - Ανθρώπινοι χαρακτήρες»

Μαρία Παπαλεοντίου, Φιλολόγος, Λειτουργός Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου
papaleontiou.m@cyearn.pi.ac.cy

ΣΤΟΧΟΣ

Η διδακτική οργάνωση της ενότητας με γνώμονα τις μεθοδολογικές αρχές και τους στόχους του νέου Προγράμματος Σπουδών Λογοτεχνίας.¹ Απώτερος στόχος είναι οι εκπαιδευτικοί:

- να ασκηθούν - με βάση το παράδειγμα της συγκεκριμένης ενότητας - στον σχεδιασμό, την οργάνωση και υλοποίηση οποιασδήποτε άλλης ενότητας, έχοντας ως γνώμονα τις εμφάσεις του νέου Π.Σ.Λ., τους ειδικούς στόχους της θεματικής ενότητας (γνωστικού - αξιακού περιεχομένου αλλά και λογοτεχνικού γραμματισμού) και, τέλος, τις σύγχρονες μεθοδολογικές αρχές και προσεγγίσεις στη διδακτική της λογοτεχνίας²
- να αντιληφθούν ότι υπάρχουν διάφορες οπτικές γωνίες και εναλλακτικές προσεγγίσεις στην επιλογή και διδακτική οργάνωση των λογοτεχνικών κειμένων - όπως επίσης και στην ερμηνευτική τους προσέγγιση - και να τις αντιμετωπίσουν με κριτική διάθεση.

ΕΜΦΑΣΕΙΣ ΝΕΟΥ Π.Σ. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ²

- ♦ συνεξέταση - σύγκριση - αντιπαραβολή ενός κειμένου με άλλα λογοτεχνικά έργα ή/και με άλλα έργα τέχνης
- ♦ διαθεματικές συναρτήσεις με άλλα γνωστικά αντικείμενα
- ♦ επικαιροποίηση της ύλης, ώστε να συνάδει με τη βιωματική εμπειρία των μαθητών και να αποσκοπεί στον κριτικό πολιτισμικό εγγραμματισμό τους
- ♦ τρόποι αξιολόγησης για την ανάπτυξη της κριτικής (αναλυτικής και συνθετικής) σκέψης
- ♦ ασκήσεις δημιουργικής γραφής για την καλλιέργεια της δημιουργικής ικανότητας των μαθητών.

ΕΙΔΙΚΟΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ (βάσει του νέου Π.Σ.Λ.)³

α) Στόχοι γνωστικού και αξιακού περιεχομένου⁴

- ⊙ έμφαση στον σύγχρονο τρόπο ζωής και στα «κοινωνικά προβλήματα» που αυτός συνεπάγεται (αστυφιλία, οικονομική μετανάστευση, αποξένωση, κοινωνικός αποκλεισμός κ.ά.)

¹ Βλ. *Αναλυτικά Προγράμματα Προδημοτικής, Δημοτικής και Μέσης Εκπαίδευσης*, τόμος Α΄, α΄ έκδ., Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Λευκωσία 2010, σσ. 71-97.

² Βλ. *Αναλυτικά Προγράμματα Προδημοτικής, Δημοτικής και Μέσης Εκπαίδευσης*, ό.π. (σημ. 1), σσ. 94-95.

³ Βλ. *Αναλυτικά Προγράμματα Προδημοτικής, Δημοτικής και Μέσης Εκπαίδευσης*, ό.π. (σημ. 1), σ. 83 και σ. 87.

⁴ Τα προτεινόμενα κείμενα συσχετίζονται κυρίως με τον πρώτο και τρίτο στόχο.

- ⊗ σύγκριση των ανθρώπινων σχέσεων σε διαφορετικά κοινωνικά περιβάλλοντα (π.χ. πόλη – επαρχία)
- ⊗ αντιπαραβολή στάσεων που διέπουν τις ανθρώπινες σχέσεις: φιλία, αλληλεγγύη, σεβασμός, αποδοχή | ρατσισμός, βία, καταπίεση, διακρίσεις | αλλοτρίωση, μοναξιά, «διαφορετικότητα».

β) Στόχοι λογοτεχνικού γραμματισμού - «Γραμματική» της λογοτεχνικής γλώσσας

- ⊗ ποιητικός λόγος⁵: η σύνταξη των ποιητικών «προτάσεων» (ο κανόνας της «ισομετρίας» [συμμετρίας] μορφής & περιεχομένου – “ασύμμετρες” ποιητικές συντάξεις (υπερβατό, επίταξη επιθέτου, διασκελισμός...)
- ⊗ αφηγηματικός λόγος⁶: τα «γραμματικά πρόσωπα» της αφηγηματικής γλώσσας: το εγώ του αφηγητή, το εσύ του αποδέκτη, το αυτός/-ή/-ό περί ου ο λόγος – τα “δομικά” υλικά του αφηγηματικού κόσμου: ιστορία (story), πλοκή (plot), επεισόδια (της «δράσης»), μοτίβα (leit-motifs) που χαρακτηρίζουν το ποιόν και τη δράση των ηρώων.

ΟΜΟΛΟΓΕΣ ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

- Θεματική ενότητα Γ΄ Γυμνασίου: Οικουμενικές αξίες και Λογοτεχνία (ανθρώπινα δικαιώματα και αξίες του «ενεργού πολίτη»)
- Θεματική ενότητα Α΄ Λυκείου: Εγώ, ο Άλλος (η σχέση με τον εαυτό υπό το πρίσμα του «άλλου»/«ξένου»)

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ & ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ⁷

- ❖ Συνεργατικές και βιωματικές μορφές μάθησης: μαθητοκεντρικό μοντέλο διδασκαλίας, ομαδοσυνεργατική μάθηση, αρχή του «εποικοδομισμού», πρακτική της «ενσυναίσθησης», τάξη-«εργαστήριο».
- ❖ Λειτουργική ένταξη των Νέων Τεχνολογιών στοχευμένα και με μέτρο.
- ❖ «Ολιστική» γνώση και «διαθεματικότητα»: συνέργειες και ωσμώσεις μεταξύ των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων και των διαφόρων μορφών τέχνης.
- ❖ Αρχή της «παιδαγωγικής διαφοροποίησης»: διδασκαλία προσανατολισμένη στο επίπεδο ετοιμότητας κάθε μαθητή.

Πορεία σχεδιασμού ενότητας και οργάνωσης των κειμένων

- Μελέτη προτεινόμενων κειμένων με γνώμονα τους ειδικούς στόχους της Θ.Ε. (γνωστικού - αξιακού περιεχομένου και λογοτεχνικού γραμματισμού_
- Εντοπισμός θεματικού πυρήνα κάθε κειμένου και συσχέτιση με Θ.Ε.

⁵ Για τα ποιήματα η επεξεργασία θα επικεντρωθεί κυρίως στην αναγνώριση των στροφών, της ύπαρξης ή όχι ομοιοκαταληξίας και στον εντοπισμό των σκηνικών εικόνων.

⁶ Τα αφηγηματικά κείμενα θα προσεγγισθούν με τη βοήθεια απλών ερωτημάτων του τύπου: ποια είναι η υπόθεση του κειμένου, ποιος αφηγείται την ιστορία και σε ποιο πρόσωπο, ποια επεισόδια διακρίνετε στην εξέλιξη της ιστορίας, με ποια χρονική σειρά παρουσιάζονται τα γεγονότα (ευθύγραμμη ή μήπως υπάρχουν αναδρομές;) κ.ά.

⁷ Βλ. *Αναλυτικά Προγράμματα Προδημοτικής, Δημοτικής και Μέσης Εκπαίδευσης*, ό.π. (σημ. 1), σ. 94.

- Οργάνωση κειμένων με βασικό κριτήριο τη συνανάγνωση – συνεξέτασή τους
- Καταγραφή ενδεικτικών συγκριτικών ερωτημάτων /δραστηριοτήτων για ανάδειξη των συγκλίσεων και αποκλίσεων των κειμένων
- Ανίχνευση διακειμενικών αναφορών και συσχετίσεων των κειμένων
- Σκέψεις για διαθεματικές συναρτήσεις της ενότητας με άλλα γνωστικά αντικείμενα ή/και μορφές τέχνης
- Ιδέες για εργασίες δημιουργικής γραφής, εξ αφορμής των κειμένων
- Σκέψεις για υποστηρικτικό υλικό διδασκαλίας των κειμένων.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΚΕΙΜΕΝΑ⁸

Πεζά

1. Μαρίας Πυλιώτου, «Λεώνη» (ΚΝΛ Α΄ Γυμν., ΟΕΔΒ, σ. 195)
2. Ελένης Σαραντίτη, «Όπως τα βλέπει κανείς» (ΚΝΛ Α΄ Γυμν., ΟΕΔΒ, σ. 209)
3. Μαρούλας Κλιάφα, «Ο δρόμος για τον Παράδεισο είναι μακρύς» (ΚΝΛ Α΄ Γυμν., ΟΕΔΒ, σ. 144)
4. Λίτσας Ψαραύτη, «Ο Κωνσταντής» (ΚΝΛ Α΄ ΟΕΔΒ, σ. 165)
5. Άντον Τσέχωφ, «Ο Βάνκας» (ΚΝΛ Α΄ Γυμν., ΟΕΔΒ, σ. 190)

Ποιητικά

6. Δήμητρας Χ. Χριστοδούλου, «Για ένα παιδί που κοιμάται» (ΚΝΛ Β΄ Γυμν., ΟΕΔΒ, σ. 199)
7. Νικηφόρου Βρεττάκου, «Το παιδί με τα σπύρτα» (ΚΝΛ Α΄ Γυμν., ΟΕΔΒ, σ. 189)
8. Ιωάννη Βηλαρά, «Πουλάκι» (ΚΝΛ Α΄ Γυμν., ΟΕΔΒ, σ. 130)

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ⁹

- ✓ Συνάφεια κειμένων με στόχους θεματικής ενότητας
- ✓ Λογοτεχνικότητα – αισθητική αξία κειμένων
- ✓ Αντιπροσώπευση λογοτεχνικών ειδών: ποιητικά – πεζά κείμενα
- ✓ Γεωγραφικό άνοιγμα από το τοπικό στο ευρύτερο πεδίο: κυπριακή – νεοελληνική – ευρωπαϊκή – παγκόσμια λογοτεχνία
- ✓ Ιστορικότητα και διαχρονική εξέλιξη των θεμάτων (λογοτεχνικών «τόπων») *μετανάστευση, ο ξένος – ο «άλλος»*: το χτες και το σήμερα
- ✓ Διαθεματική εξακτίνωση σε άλλα γνωστικά πεδία /μορφές τέχνης
- ✓ Υποστήριξη κειμένων από εκπαιδευτικό υλικό (εποπτικό, οπτικοακουστικό, πολυμεσικό υλικό κ.ά.).

⁸ Τα προτεινόμενα κείμενα πραγματεύονται κοινωνικά προβλήματα στη συγχρονική τους, κυρίως διάσταση, συμβάλλοντας στην επικαιροποίηση της ύλης και τη σύνδεση με τη ζώσα πραγματικότητα των μαθητών. Να σημειωθεί ότι η επιλογή αυτή δεν καλύπτει όλο το εύρος της ενότητας αλλά τις πιο βασικές πτυχές της.

⁹ Τα κριτήρια επιλογής έχουν γενική ισχύ για όλες τις θεματικές ενότητες.

Οργάνωση κειμένων και διδασκαλίας

α) 1^η υποενότητα

Θεματικός πυρήνας: κοινωνικός αποκλεισμός

- ⇒ οικονομική μετανάστευση – διαφορετικότητα
- ⇒ αντιπαραβολή στάσεων που διέπουν τις ανθρώπινες σχέσεις: ρατσισμός - απόρριψη vs αλληλεγγύη - αγάπη.

Συνανάγνωση – συνεξέταση κειμένων

- ✎ Ελένης Σαραντίτη, «Όπως τα βλέπει κανείς» (ΚΝΛ Α΄ Γυμν., ΟΕΔΒ, σ. 209): οικονομικοί μετανάστες - παλινοστούντες Ελληνοπόντιοι, διαφορετικές αντιλήψεις για την αξία των ανθρώπων, κοινωνικός ρατσισμός.
- ✎ Μαρούλας Κλιάφα, «Ο δρόμος για τον Παράδεισο είναι μακρύς» (ΚΝΛ Α΄ Γυμν., ΟΕΔΒ, σ. 144): οικονομικοί μετανάστες και άτομα με ειδικές ανάγκες, ο "άλλος" - ο διαφορετικός, απόρριψη αλλά και αλληλεγγύη – φιλία, η μη αποδοχή της διαφορετικότητας από τα ίδια τα άτομα που «διαφέρουν».

Διακειμενικές συναρτήσεις¹¹

- ✎ Μαρίας Πυλιώτου, «Λεώνη» (ΚΝΛ Α΄ Γυμν., ΟΕΔΒ, σ. 195): άτομα με ειδικές ανάγκες, αποδοχή της ιδιαιτερότητας από τα ίδια τα άτομα και από τους συνανθρώπους τους, αγωνιστική και αισιόδοξη στάση ζωής.
- ✎ Ευγένιου Τριβιζά, «Η τελευταία μαύρη γάτα» - λογοτεχνικό βιβλίο (σε σχέση με τον ρατσισμό).
- ✎ Αποστόλου Παύλου, Α΄ Επιστολή προς Κορινθίους, κεφ. 13 (ύμνος της αγάπης).

β) 2^η υποενότητα

Θεματικός πυρήνας: παιδική εργασία – βιοπάλη

- ⇒ παιδιά οικονομικών μεταναστών - παιδιά των φαναριών
- ⇒ μικροί βιοπαλαιστές - ανάγκη για αγάπη και φροντίδα
- ⇒ αντιπαραβολή στάσεων: ρατσισμός - απόρριψη vs αλληλεγγύη - αγάπη

¹⁰ Ο προτεινόμενος σχεδιασμός (ειδικά για τον τρόπο οργάνωσης των κειμένων) έχει βασισθεί σε ένα αρχικό σχέδιο εργασίας, το οποίο αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της μικρής κλίμακας εφαρμογής («μπολιάσματος») του νέου Π.Σ.Λ., υπό την εποπτεία της επίκουρης καθηγήτριας Νεοελληνικής Φιλολογίας του Παν/μίου Κύπρου Αφροδίτης Αθανασοπούλου. Το σχέδιο αυτό ήταν προϊόν συνεργασίας μου με τις εκπαιδευτικούς Μαρία Χριστοφόρου και Χρυστάλλα Προκοπίου, οι οποίες συνέβαλαν ουσιαστικά στην όλη διαδικασία, όπως επίσης ετοίμασαν φύλλα εργασίας και δημιουργικές εργασίες. Ας σημειωθεί, ακόμη, ότι αρχικά συνεργάστηκε και η εκπαιδευτικός Ευρυδίκη Δημητρίου. Σε όλες εκφράζω τις θερμές μου ευχαριστίες.

¹¹ Οι συναρτήσεις αυτές μπορούν να γίνουν, αναλόγως, στο τέλος της υποενότητας ή στο πλαίσιο της συνολικής θεώρησης των κειμένων.

Συνανάγνωση – συνεξέταση κειμένων

- ✎ Λίτσας Ψαραύτη, «Ο Κωνσταντής» (ΚΝΛ Α΄ ΟΕΔΒ, σ. 165): παιδιά των φαναριών, ανιδιοτελής αγάπη
- ✎ Δήμητρας Χ. Χριστοδούλου, «Για ένα παιδί που κοιμάται» (ΚΝΛ Β΄ Γυμν., ΟΕΔΒ, σ. 199): παιδιά των φαναριών, στέρηση αγάπης

Διακειμενικές συναρτήσεις

- ✎ Νικηφόρου Βρεττάκου «Το παιδί με τα σπέρτα» (ΚΝΛ Α΄ Γυμν., ΟΕΔΒ, σ. 189): μικροί βιοπαλαιστές, μητρική αγάπη
- ✎ Άντον Τσέχωφ, «Ο Βάνκας» (ΚΝΛ Α΄ Γυμν., ΟΕΔΒ, σ. 190): ορφάνια και φτώχεια, ανάγκη παιδιού για αγάπη και φροντίδα, σκληροί εργοδότες - αθώοι βιοπαλαιστές.
- ✎ Ιωάννη Βηλαρά, «Πουλάκι» (ΚΝΛ Α΄ Γυμν., ΟΕΔΒ, σ. 130): δυσκολίες της ξενιτιάς, η μοναξιά και η απομόνωση του ξενιτεμένου.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΧΡΟΝΟΥ (10 -12 διδακτικές περίοδοι)

1^η περίοδος

- Δημιουργία κλίματος δεκτικότητας: προβολή βίντεο (βλ. προτεινόμενο υποστηρικτικό υλικό¹²) και σχολιασμός του, σχολιασμός σχετικών εικόνων, σύνδεση με εμπειρίες μαθητών.
- Αναφορά στη νέα θεματική ενότητα *Ανθρώπινες Σχέσεις - Ανθρώπινοι Χαρακτήρες*.
- Ανάγνωση και πρωτοβάθμια πρόσληψη πρώτου κειμένου («Όπως τα βλέπει κανείς»).

2^η περίοδος

- Ένταξη του κειμένου «Όπως τα βλέπει κανείς» στο λογοτεχνικό είδος και στο όλον: απόσπασμα από το μυθιστόρημα «Κάποτε ο κυνηγός...».
- Επεξήγηση τίτλου του μυθιστορήματος: φράση από την ενότητα *Το σπίτι κοντά στη θάλασσα* του ποιήματος του Γ. Σεφέρη «Κίχλη».
- Επεξεργασία του κειμένου μέσω συζήτησης και διερευνητικής διαδικασίας.

3^η περίοδος

- Πρόβλεψη περιεχομένου από τον τίτλο του δεύτερου κειμένου («Ο δρόμος για τον Παράδεισο είναι μακρύς»). Μπορεί να τεθεί το εξής πλαίσιο: *Αν ήσασταν σεναριογράφοι /κινηματογραφιστές, τι θα βάζατε στο σενάριό σας /στην ταινία σας που θα είχε τον τίτλο αυτό;*
- Ανάγνωση κειμένου και σύνδεση με τις αρχικές προβλέψεις των μαθητών.
- Πρωτοβάθμια πρόσληψη κειμένου.

¹² Εισήγηση για προβολή του βίντεο *Οι μετανάστες στην Ελλάδα* (5' περίπου), <http://www.greektube.org/content/view/76814/2/>

4^η περίοδος

- Συνανάγνωση – συνεξέταση των δύο κειμένων με βάση συγκριτικά ερωτήματα που δίνονται σε φύλλο εργασίας. Οι μαθητές επισημαίνουν συγκλίσεις και αποκλίσεις των κειμένων ως προς το περιεχόμενο και τους εκφραστικούς τρόπους κάθε συγγραφέα.
- Παραπομπή μαθητών στο κείμενο «Λεώνη» και επισήμανση των συναρτήσεων με τα δύο κείμενα που επεξεργάστηκαν.

5η – 6η περίοδος

- Προβολή αποσπασμάτων από τη βιντεοταινία της ΕΤ *Τα παιδιά των φαναριών* και συζήτηση σχετικά με το θέμα *παιδική εργασία*.
- Ανάγνωση και πρωτοβάθμια πρόσληψη του κειμένου «Ο Κωνσταντής».
- Επεξεργασία – εμβάθυνση μέσω διερευνητικής - ομαδοσυνεργατικής διαδικασίας με τη βοήθεια φύλλου εργασίας.

7η περίοδος

- Ανάγνωση και πρωτοβάθμια πρόσληψη του δεύτερου κειμένου της υποενότητας «Για ένα παιδί που κοιμάται».
- Συνανάγνωση – συνεξέταση των δύο κειμένων με βάση συγκριτικά ερωτήματα που δίνονται σε φύλλο εργασίας. Οι μαθητές επισημαίνουν συγκλίσεις και αποκλίσεις των κειμένων ως προς το περιεχόμενο και τους εκφραστικούς τρόπους κάθε συγγραφέα.

8η περίοδος

- Παραπομπή μαθητών στα κείμενα «Το παιδί με τα σπύρτα» και «Ο Βάνκας», τα οποία θα διατρέξουν απλώς.
- Επισήμανση των συναρτήσεων με τα δύο κείμενα της δεύτερης υποενότητας που επεξεργάστηκαν.
- Για επιπλέον ερέθισμα που θα συμβάλει στη συναισθηματική φόρτιση των μαθητών και θα δώσει τροφή στη δημιουργική γραφή, μπορούν να αναγνωσθούν αποσπάσματα από σχετικά ποιήματα μαθητών Γυμνασίου, από την έκδοση της Επιτροπής Προστασίας Δικαιωμάτων του Παιδιού *Τα δικαιώματά μας μέσα από την ποίηση*, http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/DMLfaq_gr?openform
- Ανάγνωση απλώς των δύο πρώτων στροφών (και της τελευταίας στροφής) του ποιήματος του Ιω. Βηλαρά «Πουλάκι» και ακρόαση του σχετικού τραγουδιού, <http://www.youtube.com/watch?v=znGlx6x4SAI>

9η περίοδος

- Ανακοίνωση /παρουσίαση δημιουργικών εργασιών που ανέλαβαν οι μαθητές κατά τη διάρκεια επεξεργασίας των κειμένων.

- Σχολιασμός σκίτσων, εικόνων, στατιστικών διαγραμμάτων από το Διαδίκτυο ή άλλες πηγές.¹³

10η περίοδος

- Τελική σύνθεση – συνολική θεώρηση των διδαχθέντων κειμένων με παράλληλη προσωπική και κριτική τοποθέτηση των μαθητών επί του κοινού θεματικού άξονα του κοινωνικού αποκλεισμού.
- Ως επιστέγασμα, ανάγνωση του αποσπάσματος από την επιστολή του Αποστόλου Παύλου προς Κορινθίους που μιλά για την αξία της αγάπης.

11η περίοδος

- Αξιολόγηση ενότητας - Γραπτή εξέταση (με ερωτήσεις που θα καλύπτουν βασικά στοιχεία μορφής και περιεχομένου και συγκριτικά ερωτήματα συνεξέτασης κειμένων μέσα από παράθεση αποσπασμάτων).

12η περίοδος

- Παροχή ανατροφοδότησης προς τους μαθητές.

ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ¹⁴

Στο τέλος της ενότητας οι μαθητές /τριες:

- Να αντιλαμβάνονται βασικά στοιχεία «σύνταξης» του ποιητικού και αφηγηματικού λόγου.
- Να παράγουν προσωπική δημιουργική γραφή, καλλιεργώντας έτσι δεξιότητες ανάλυσης και (ανα)σχεδιασμού δεδομένων.
- Να αντλούν πληροφορίες από διάφορες πηγές και να ασκούνται στην πολυπρισματική προσέγγιση και ερμηνεία του λογοτεχνικού κειμένου.
- Να διακρίνουν τις σχέσεις /αντιθέσεις μεταξύ ενήλικης και παιδικής ματιάς στον κόσμο.
- Να προσδιορίζουν τους τρόπους με τους οποίους η παλαιότερη και η σύγχρονη λογοτεχνία εκφράζουν αισθήματα όπως η φιλία και η αλληλεγγύη, συμβάλλοντας έτσι και στην υπέρβαση των κοινωνικών διακρίσεων και ανισοτήτων.
- Να αντιλαμβάνονται κριτικά τα στερεότυπα στην απόδοση του «Άλλου», να κατανοούν την ιστορικότητα του «ξένου» ως παρουσίας και στις ανθρώπινες κοινωνίες και στη λογοτεχνία, και να τοποθετούνται απέναντι στο διαφορετικό με ανεκτικότητα και εποικοδομητική διάθεση.

¹³ Βλ. ενδεικτικά σχετική παρουσίαση που διατίθεται online στον ιστοχώρο του Π.Ι.Κ.: <http://www.pi.ac.cy> > Εκπαιδευτικό υλικό > Εκπαιδευτικό υλικό Λειτουργιών Π.Ι. > Μέση Εκπαίδευση > Νεοελληνική Γλώσσα > διδακτική πρόταση για τη μετανάστευση > παρουσίαση διδασκαλίας (συγγραφή Μαρία Παπαλεοντίου).

¹⁴ Βλ. *Αναλυτικά Προγράμματα Προδημοτικής, Δημοτικής και Μέσης Εκπαίδευσης*, ό.π. (σημ. 1), σσ. 92-93.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΙΣ

Λογοτεχνία – Γλώσσα - Ιστορία - Θεατρική Αγωγή - Εικαστική Αγωγή - Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή - Διαπολιτισμική Αγωγή - Κινηματογράφος - Μουσική

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ¹⁵

I. Βιβλιογραφία - δικτυογραφία

- i. Βιβλία {σχετικά με τη θεματική ενότητα «Ανθρώπινες σχέσεις - Ανθρώπινοι χαρακτήρες» και ειδικότερα με την επιμέρους πτυχή του κοινωνικού αποκλεισμού}:
  - *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο... Μια νέα πρόταση διδασκαλίας*, των Β. Αποστολίδου, Β. Καπλάνη, Ελ. Χοντολίδου, Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα 2002 {ειδικότερα οι διδακτικές προτάσεις της Ελένης Χοντολίδου που επικεντρώνονται στην έννοια του «άλλου» / «ξένου», σσ. 111-122 και 259-268}.
  - *ΜΜΕ και Ρατσισμός*, βιβλίο της καθηγήτριας/του καθηγητή (επιμ. Παύλου Χαραμή), Κέντρο Μελετών και Τεκμηρίωσης (στο εξής αναφέρεται ως ΚΕΜΕ), ΟΕΔΒ, Αθήνα 2004 {αντίτυπο του βιβλίου, όπως και για τα τρία επόμενα στη σειρά, διατίθεται στη Βιβλιοθήκη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου (στο εξής αναφέρεται ως ΠΙΚ)}.
  - *Μπορούμε Μαζί Ενωμένοι*, βιβλίο του μαθητή /της μαθήτριας (επιμ. Παύλου Χαραμή), ΚΕΜΕ, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2004.
  - *Σχολείο χωρίς σύνορα, Μαθητικά γυμνάσματα στα ανθρώπινα δικαιώματα* (επιμ. Παύλου Χαραμή), ΚΕΜΕ, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2000.
  - *Σχολείο χωρίς σύνορα*, βιβλίο της καθηγήτριας/του καθηγητή (επιμ. Παύλου Χαραμή), ΚΕΜΕ, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2000.
  - *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α΄ Γυμνασίου*, α΄ έκδ., ΟΕΔΒ, Αθήνα 2006.
  - *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Β΄ Γυμνασίου*, α΄ έκδ., ΟΕΔΒ, Αθήνα 2006.
  - *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α΄ Γυμνασίου*, βιβλίο εκπαιδευτικού, α΄ έκδ., ΟΕΔΒ, Αθήνα 2006.
  - *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Β΄ Γυμνασίου*, βιβλίο εκπαιδευτικού, α΄ έκδ., ΟΕΔΒ, Αθήνα 2006.

---

¹⁵ Διευκρινίζεται ότι η επιλογή του υποστηρικτικού υλικού (που είναι ενδεικτική) έγινε από την υπεύθυνη του εργαστηρίου με βασικό κριτήριο τη συνάφειά του με τη θεματική ενότητα «Ανθρώπινες σχέσεις - Ανθρώπινοι χαρακτήρες» και ειδικότερα με την επιμέρους πτυχή του κοινωνικού αποκλεισμού. Η αναζήτηση επικεντρώθηκε στην ανίχνευση εκπαιδευτικού υλικού (λ.χ. διδακτικών προτάσεων, εκπαιδευτικών πακέτων, ψηφιακών φακέλων, βιντεοταινιών και πολυμεσικού υλικού), το οποίο θα εξυπηρετούσε τις ανάγκες των εκπαιδευτικών. Επιπλέον, έχει ληφθεί υπόψη και το κριτήριο της εύκολης πρόσβασης στο επικουρικό υλικό τόσο για τον εκπαιδευτικό όσο και για τον μαθητικό πληθυσμό. Σε σχέση με αυτό, σημειώνεται ότι σχεδόν όλα όσα αναφέρονται στο προτεινόμενο υποστηρικτικό υλικό διατίθενται online ή υπάρχουν στη Βιβλιοθήκη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου ή έχουν ήδη σταλεί από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού στα σχολεία για εμπλουτισμό της βιβλιοθήκης τους.

ii. Ιστοχώροι για άντληση εκπαιδευτικού υλικού {ψηφιακών φακέλων, εκπαιδευτικών πακέτων, διδακτικών προτάσεων κ.ά.}:

- <http://www.taxidifygis.org.cy>, διαδικτυακό διαδραστικό και βιωματικό παιχνίδι με τίτλο «Ταξίδι φυγής», το οποίο ετοιμάστηκε από την αντιπροσωπεία της Υπάτης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες.
- <http://www.ekebi.gr> (ιστοσελίδα του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου), και ακριβέστερα <http://www.ekebi.gr/fakeloi/xenos/index.htm>, ψηφιακός εκπαιδευτικός φάκελος με τίτλο «Ο ξένος: εικόνες του άλλου στη λογοτεχνία» (συντονισμός: Ελ. Χοντολίδου).
- <http://www.unicef.gr> (ιστοσελίδα της Ελληνικής Εθνικής Επιτροπής UNICEF), για άντληση υλικού που αφορά τα δικαιώματα του παιδιού.
- <http://www.anthropos.gr> (διαδικτυακός τόπος του Ελληνικού Κέντρου Προώθησης του Εθελοντισμού), για άντληση υλικού - ανάμεσα σε άλλα - που αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- <http://www.childcom.org.cy> (διαδικτυακός τόπος της Επιτροπής Προστασίας Δικαιωμάτων του Παιδιού) > εκδόσεις {κείμενα σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού}.
- <http://www.moec.gov.cy> (ιστοσελίδα Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού) > Μέση Εκπαίδευση > Εκπαιδευτικό υλικό > Νέα Ελληνικά Γυμνασίου > Διδακτικές προτάσεις: «Ο Βάνκας - Ο Κωνσταντής».
- <http://www.pi.ac.cy> (ιστοσελίδα Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου) > ΥΑΠ (Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων) > Οικοσελίδα ΥΑΠ > Τελευταίες ανακοινώσεις: Υποστηρικτικό υλικό για τα λογοτεχνικά βιβλία Γυμνασίου - Λυκείου (βιβλία εκπαιδευτικού), Α. Π. Τσέχοφ, *Διηγήματα* {για το κείμενο «Ο Βάνκας»}.
- <http://www.pi.ac.cy> > Εκπαιδευτικό υλικό > Εκπαιδευτικό υλικό Λειτουργών Π.Ι. > Μέση Εκπαίδευση > Νεοελληνική Γλώσσα > διδακτική πρόταση για τη μετανάστευση (συγγραφή: Μαρία Παπαλεοντίου).

II. Άλλες πηγές

i. Εκπαιδευτικά πακέτα:

- «Δεν είναι μόνο αριθμοί»: εκπαιδευτικό πακέτο (έντυπο υλικό και DVD) για τη μετανάστευση και το άσυλο στην Ευρώπη, UNHCR, έκδ. 2006 {το πακέτο στάληκε παλαιότερα στα κυπριακά σχολεία μέσω του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού· το έντυπο υλικό διατίθεται, επίσης, online στη διεύθυνση <http://www.unhcr.org/numbers-toolkit/Manuals/NJN-FINAL-EL.pdf>}
- «Εγώ και εσύ, εδώ και εκεί»: εκπαιδευτικό πακέτο που αφορά τη μετανάστευση, την προσφυγιά και την έννοια του «άλλου» (επιμ. Αλεξάνδρας Ανδρούσου), Θεμέλιο, Αθήνα 1996 {αντίγραφο του πακέτου υπάρχει στη Βιβλιοθήκη του ΠΙΚ}.

ii. Οπτικοακουστικό - πολυμεσικό υλικό {λογισμικά, βιντεοταινίες, φιλμάκια, κινηματογραφικές ταινίες}:

- «Όλοι διαφορετικοί όλοι ίσοι»: πολυμεσική εφαρμογή που αφορά την έννοια της ετερότητας, παραγωγή του Τμήματος Επικοινωνίας και Μ.Μ.Ε. του Παν/μίου Αθηνών (επιστημ. υπεύθυνος: Μιχάλης Μειμάρης), <http://www.media.uoa.gr/ntlab> {αντίγραφο του εκπαιδευτικού λογισμικού υπάρχει στη Βιβλιοθήκη του ΠΙΚ}.
- «Τα παιδιά των φαναριών»: βιντεοταινία (DVD), διάρκειας 14', παραγωγή Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης (ΕΤ) της Ελλάδας, για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση {οι βιντεοταινίες παραγωγής ΕΤ, εκτός του ότι μπορούν να αποσταλούν δωρεάν στα σχολεία από το ΠΙΚ (κατόπιν παραγγελίας από τα σχολεία), διατίθενται και στη Βιβλιοθήκη του ΠΙΚ' επιπλέον, διατίθενται και online στην ιστοσελίδα της ΕΤ, <http://www.edutv.gr>, όπου υπάρχει η δυνατότητα προβολής αλλά και λήψης των περισσότερων ταινιών}.
- «Ρατσισμός - ξενοφοβία», βιντεοταινία (DVD), διάρκειας 16', παραγωγή ΕΤ για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.
- «Η διαφορά και το δικαίωμά της», μέρος βιντεοταινίας με τίτλο «Ακούω - αισθάνομαι - συζητώ» (3 επεισόδια, διάρκειας 20' περίπου το καθένα), παραγωγή ΕΤ για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.
- «Το χαμίνι», κινηματογραφική ταινία (σκηνοθεσία: Τσάρλι Τσάπλιν) {διατίθεται και online με τον τίτλο "The Kid" στο <http://www.youtube.com>}.
- «Σάρα, παιδιά ενός κατώτερου Θεού» (αγγλικός τίτλος: "Children of a Lesser God"), κινηματογραφική ταινία.
- «Νύφες», κινηματογραφική ταινία (σκηνοθεσία: Παντελής Βούλγαρης)

iii. Τραγούδια (ενδεικτικά)

- «Παραμονή Πρωτοχρονιάς», τραγούδι των αδελφών Κατσιμίχα {σε σχέση με το παραμύθι του Χανς Άντερσεν «Το κοριτσάκι με τα σπύρτα»}.
- «Πουλάκι ξένο» (ερμηνεία: Χάρις Αλεξίου)
- «Στις φάμπρικες της Γερμανίας» (ερμηνεία: Στέλιος Καζαντζίδης).